РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Николай Тодоров Колев
ръководител на Секцията по гражданскоправни науки към Института за държавата и правото при БАН

относно материалите, представени за защита на дисертационен труд на тема „ПРАВНО ПОЛОЖЕНИЕ НА ПРОКУРИСТА“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и прави науки, професионално направление 3.6. Право, научна специалност „Стопанско/търговско право“, от Светла Дариева Качарова, редовен докторант в Института за държавата и правото при БАН

1. Относно процедурата и представените публикации.

С Решение на Научния съвет на Института за държавата и правото от 16.12.2020 г. и Заповед № РД-09-124 от 22.12.2020 г. съм определен за член на научно жури за защита на дисертационен труд на тема „ПРАВНО ПОЛОЖЕНИЕ НА ПРОКУРИСТА“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и прави науки, професионално направление 3.6. Право, научна специалност „Стопанско/търговско право“, от Светла Дариева Качарова, редовен докторант в Института за държавата и правото при БАН.

Докторантката Светла Дариева Качарова е представила дисертационен труд на тема „ПРАВНО ПОЛОЖЕНИЕ НА ПРОКУРИСТА“. Темата на представения труд отговаря на одобрената тема на дисертацията. Докторантът е посочил и 3 публикации по темата на дисертацията.

2. Биографични данни.

Г-жа Качарова е завършила съм Гимназия с преподаване на чужди езици през 1999 г. в гр. Плевен. През 2013 г. получава диплома с отличен успех за завършено висше образование с професионална квалификация „юрист“ в образователната и квалификационна степен „магистър“ от Нов Български университет. През 2014 год. придобива юридическа правоспособност. От 01.10.2015 със заповед № РД 09-67 от 10.07.2015 г. е зачислена за докторант в редовна форма на обучение по докторска програма Стопанско/търговско право от професионално направление ш. 3.6. Право, област на висше образование ш.3. Социални, стопански и правни науки, в Института за държавата и правото при БАН, Секция по Гражданскоправни науки, със срок на обучение 3 години, считано от 01.10.2015 г. до 01.10.2018 г. с тема на дисертационния труд „Правното положение на прокуриста“ и научен ръководител проф. д-р Григор Григоров от Секция „Гражданскоправни науки“ в ИДП.

В рамките на програмата за докторантска мобилност Еразъм + е осъществила специализация в университета в Залцбург, Австрия. Участвала е в редица научни събития в страната и чужбина. От 2018 г. е член на INSOL International, INSOL Europe и INSOL ERA (Early Academic Researchers), в чиято дейност активно участва.

За периода декември 2014 г. – декември 2020 г. има трудов стаж като юрисконсулт, като основният ѝ практически опит е в областта на ЗОП, ЗДДС, ЗМИП и пр.

3. Относно представената дисертация.

Представеният дисертационен труд на тема „ПРАВНО ПОЛОЖЕНИЕ НА ПРОКУРИСТА“ е в обем 238 страници, включващи и библиографска справка от 59 съчинения на български, английски и немски език.

В българската правна теория въпросите на правното положение на прокуриста са предмет преди всички на статии и студии и като част от учебници

и монографии, разглеждащи различни въпроси на търговското право. Специално заслужава да се отбележи книгата на проф. д-р Камелия Касабова „Търговско пълномощие“, издадена през 2004 г. Но трябва да се отбележи, че представеният дисертационен труд е първото задълбочено съчинение, което е посветено изцяло и единствено на правното положение на прокуриста, което отчита развитието на законодателството и практиката по прилагането на този институт от приемането на ТЗ до наши дни. Като такова съчинението съдържа и първото систематично цялостно изследване на този въпрос, което само по себе си определя неговия приносен характер. Трябва да се отбележи също така, че темата има интердисциплинарен характер, понеже при анализа на правните въпроси неизбежно се засягат въпроси на облигационно право, търговската несъстоятелност и граждански процес, данъчно право, наказателно право. Докторантката не се е притеснила от това предизвикателство и според мен успешно се е справила с необходимостта от комплексен подход към поставените въпроси, което показва дълбочината на познанията ѝ и способността ѝ за научен анализ.

Съчинението е разделно на увод и четири глави, като завършва със заключение и библиография. Структурно изложението е правилно изградено.

Глава I от дисертационния труд е посветена на исторически преглед, който започва с римското частно право, Algemeines Handelsgezetzbuch от 1861 г., Търговския закон от 1897 г. (отм.). В сравнителноправен аспект се отчитат различията в характера на търговските дружества, степента на икономическо развитие, както и възприетите в доктрината различни теории за тяхното устройството и развитие. Отчетени са различията по отношение на представителството между контитенталната и прецедентната правни системи и как тези противоречия се отразяват на прилагането на правото на ЕС. Изследват се разликите между прокура и мандат, както и различията между търговско представителство в тесен смисъл между в законодателствата на Германия, Франция и Англия. Чрез сравнителноправен анализ се очертават различията в случаите на действия, извършени от прокурист, от лице без

представителна власт или при превишаване пределите на представителна власт, от мним представител, както и частния случай на представителя с особена отговорност.

Глава II от дисертационния труд е посветена на актуалната правна уредба на прокуриста. Социално – икономическите и политически условия, в които е приет действащият Търговски закон, оставят своя отпечатък върху уредбата на търговското представителство, поради което в дисертацията са отразени относими моменти от направените предложения и засегнатите проблеми при приемането на Търговския закон от VII-то Велико народно събрание. Специално внимание е отделено състоянието на уредбата на дружественото право на ЕС към момента на приемането на Търговския закон през 1991 г. и текущите процеси на хармонизация на материята на Общностно ниво по отношение съответствието ѝ с националната регулация на търговското представителство.

На следващо място, изследва се правната същност на упълномощителната сделка по чл. 21 ТЗ и договора между страните съгласно чл. 23 ТЗ като съставни части на юридическата конструкция на търговското представителство per procura. Изследвана е функционалната връзка между облигационното правоотношение и възлагането на управлението.

Глава II завършва с анализ на обхвата и ограниченията на представителната власт на прокуриста. Подчертано е, че представителната власт на прокуриста може да се разглежда само във връзка с представлявания субект, а търговското качество на представлявания е необходимо условие за учредяването на този особен вид представителство per procura, като уредбата му се отклонява в най – голяма степен от общата гражданска регламентация. С оглед на факта, че опасността от действия без представителна власт или при превишаване на пределите на представителната власт е сведена до минимум, е направен извод, че фигурата на прокуриста се доближава повече до тази на **управителя на дружество с ограничена отговорност, отколкото до тази на търговския пълномощник**. Стига се до заключението, че представителната власт на прокуриста се обособява както в отклонение от общия режим на

упълномощаване и възлагане на поръчка по ЗЗД, а също така се различава качествено от другите търговски законни и договорни представители, поради което прокурисът може да бъде характеризиран като **sui generis** търговски представител. Така подчертава се, че прокуристът е единственият договорен представител с определена в закона представителна власт, като за сигурността на оборота и защитата на третите лица с не по – малко значение е вписването както на обстоятелството относно прокура, така и на начина на упражняване на представителната власт с оглед на действителността на задълженията, поети от името на търговеца. Прави се разграничение между ограниченията на предствителната власт по чл. 21 и чл. 22 ТЗ и квалифицирането на представителната власт, упражнявана от прокуриста еднолично.

Специално внимание е отделено на прекратяването на упълномощаването, като са анализирани онсования, непосочени в ТЗ, например прехвърлянето на търговско предприятие и отказа на прокуриста от пълномощието.

Глава III от дисертационния труд е посветена на въпросите, свързани с отговорността на прокуриста. Вниманието е посветено не само на гражданската отговорност на прокуриста, но и на предвидената в други нормативни актове административнонаказателна и наказателна отговорност

Отговорността на прокуриста е разгледана и във връзка с последните промени в ДОПК, относно отговорността на лицата, задължени да удържат и да внасят данъци или задължителни осигурителни вноски, и в частност отговорността на третите лица. Законодателят е създал законови фикции, като приема за прокурист всяко лице, което е упълномощено да изпълнява правомощия на управителя, а за търговски пълномощник - всяко лице, което изпълнява условията на чл. 26 от Търговския закон относно търговския пълномощник, с изключение на изискването да получава възнаграждение, както и всяко лице, което действало при условията на чл. 301 от Търговския закон. ***De lege ferenda*** се прави предложение за възприемане на дефиницията на

„администратор“ в §1 от преходните и заключителни разпоредби на Закона за кредитните институции.

Проблемите, свързани с неизпълнение на изискуеми задължения от търговци както в случаите, в които последиците са от публичноправен характер, така и от гражданскоправен, са свързани с идентификацията на лицата, които представляват длъжника, задълженията им и съответната отговорност, свързана с неизпълнението. По отношение на публичноправните задължения на търговците, законодателят е предвидил специален ред, с който се преодолява ограничената отговорност. Такава възможност обаче не съществува когато кредитор е частноправен субект. ***De lege ferenda*** се предлага да бъде предвидена такава възможност и за частноправните субекти.

Глава IV от дисертационния труд е посветена на правното положение на прокуриста в производствата по стабилизация и несъстоятелност. Направен е анализ на фигурата на прокуриста като субект в правоотношенията, свързани с производствата по несъстоятелност и стабилизация по отношение на съответствието на действащата нормативната уредба с постигането на заложените от европейския законодател цели. Прави се предложение на прокуриста да се предостави възможност да инициира откриване на стабилизационно производство.

Докторантът разработва поставените въпроси задълбочено, като проявява способностите си за детайлен и критичен анализ. Г-жа Качарова застъпва собствено разбиране по дискусионните моменти и не се притеснява да аргументира критичната си позиция към действащата правна уредба и нейното прилагане.

В дисертационния труд е използван сериозен научен апарат, включващ съчинения на български, английски и немски език. При изследването си докторантът е анализирал цялата съвременна българска правна литература по поставените въпроси, разглеждайки становищата на отделните автори, изяснявайки противоречията в тях и в много случаи допълвайки ги със

собствени аргументи, а там където не възприема определени техни виждания, спори с тях, като спорът се отличава с коректност към застъпваните тези и обоснована критика. Прави впечатление, че по всеки един дискусионен въпрос авторът изяснява представените в теорията становища и винаги изразява и обосновава своето лично становище; този подход без съмнение заслужава похвала. Достойнство на труда е сравнителноправен анализ, както и историческият анализ.

Като достойнство на съчинението трябва да се посочи и подробният анализ на относимата съдебна практика. Темата на дисертационния труд предполага такъв анализ и авторът не е пренебрегнал становищата, застъпени от съдилищата, а напротив – отделил е сериозно внимание на съдебната практика. Това показва практическата полза от дисертационния труд, както и умението на автора да включи в анализа си аргументи, изведени от конкретни практически казуси, които са станали предмет на съдебни решения.

Трудът съдържа редица теоретични приноси, освен основния, който вече посочих по-горе – първо монографично съчинение, посветено единствено на правното положение на прокуриста.

Като важни приноси трябва да бъдат посочени анализът на прекратяването на представителната власт на прокуриста; съпоставката между прокуриста и управителя на ООД; изследването на съотношението между гражданската отговорност, наказателната отговорност и отговорността на прокуриста по ДОПК, мястото на прокуриста в производството по стабилизация и несъстоятелност; обхватният сравнителен и исторически анализ.

Важно място в дисертацията заемат множеството предложенията *de lege ferenda*, които авторът прави в резултат от работата си и които засягат важни аспекти от правното положение на прокуриста.

В обобщение, в дисертацията си г-жа Качарова успява да ни представи подробен и детайлен анализ на поставения въпрос – правно положение на прокуриста.

4. Препоръки.

Все пак към дисертацията могат да бъдат отправени и някои препоръки.

Цялата работа е ориентирана към капиталовите търговски дружества и съпоставката между прокуриста и техните управителни органи. Позната инерция в търговско-правната ни литература в последните (и не само) години е персоналните дружества да остават извън полезрението на авторите. Вероятно това е продиктувано от слабото разпространение на тези дружествени форми у нас. Все пак, обаче, прокурата е уредена в Част Първа на ТЗ и прокурист може да бъде упълномощен от СД и КД (всъщност от всеки търговец). Във връзка с това работата би спечелила, ако се направи съпоставка между представителството на СД и КД от прокурист и от неограничено-отговорните съдружници, както и управлението на търговското предприятие от прокурист и управител на СД и КД.

На второ място, цялата работа на г-жа Качарова е фокусирана върху изследване на представителството на търговеца от упълномощения от него прокурист. Действително, правната уредба на прокуриста е ситуирана в частта за търговските пълномощници. Но самата легална дефиниция на прокуриста е не физическо лице, което представлява търговеца, а физическо лице, което управлява предприятието му (чл. 22, ал. 1, първо изречение ТЗ). В чл. 22, ал. 1 ТЗ отново първо е посочено правомощието на прокуриста „да извършва всички действия и сделки, които са свързани с упражняване на търговското занятие“ и едва след това правото на прокуриста да представлява търговеца. Това не е случайно, защото на прокуриста е възложено управлението на търговското предприятие на търговеца и това е водещата негова функция, а представителната му власт е предназначена да обслужи пълноценното упражняване на управителската му власт в предприятието. Оттам идва и основната причина за сходството му с управителя на ООД. Заслужава да се помисли дали в работата да бъде включен анализ на съотношението между управителните и представителните правомощия на прокуриста.

На трето място, понеже прокуристът разполага с управленски правомощия в рамките на предприятието на търговеца, логично се поставя въпросът какво е положението му и какви са правомощията му по отношение на работниците и служителите и каква отговорност носи прокуристът на плоскостта на трудово-правните отношения. Считам, че този въпрос не е достатъчно подробно анализиран (изключение прави анализът на стр. 104 – 108). Например, има ли право прокуристът да упражнява дисциплинарната власт на търговеца, като по този въпрос трябва да се съобрази и Тълкувателно решение № 6/11.01.2013 г. по тълк. д. № 6/2012 г., ОСГК, ВКС; дали прокуристът има положението на „длъжностно лице“ по смисъла на пар. 1, т. 5 от Допълнителните разпоредби на КТ и съответно прокуристът носи ли отговорност в това си качество по чл. 271 КТ; чл. 227 КТ във връзка с чл. 213, ал. 1 и ал. 2 КТ, чл. 214 КТ, чл. 225, ал. 3 КТ, чл. 226, ал. 1 и ал. 2 КТ.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Представеният дисертационен труд на тема „ПРАВНО ПОЛОЖЕНИЕ НА ПРОКУРИСТА“ трябва да бъде оценен като навременно и задълбочено изследване на незадълбочено разработена досега в българската теория тема с несъмнено практическо значение. Дисертацията съдържа множество приносни моменти, а застъпените в нея тези и изводи в голямата си част са добре аргументирани. Дисертационният труд съдържа научни или научноприложни резултати, които представляват оригинален принос в науката, и показва, че докторантката притежава задълбочени теоретични знания и способности за самостоятелни научни изследвания.

Предвид гореизложеното считам, че представеният дисертационен труд покрива напълно нормативните изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и прави науки, професионално направление 3.6. Право, научна специалност „Стопанско/търговско право“, от Светла Дариева Качарова, редовен докторант в Института за държавата и

правото при БАН. Поради което предлагам убедено на членовете на научното жури да гласуват тя да бъде присъдена на г-жа Светла Дариева Качарова.

15.02.2021 г.

град София

С уважение: _____

доц. д-р Николай Колев